

GAS, GAS, GAS!

"DET FICK FART PÅ POJKARNA"

Klockan var tjugo över två på natten, men uppe i Signal center var Lennart Thålin minst sagt klarvaken – ett tillstånd som han strax skulle dela med alla andra som befann sig på Camp Nordic Star.

- All stations, all stations this is UNIFIL Ops: Gas, Gas, Gas. Pulsen gick upp till 190 och jag slet upp skyddsmasken och satte på mig den, samtidigt som jag skruvade upp volymen till anropsmicken till högtalarna på campen - tog ett djupt andetag och ropade ut Gas, sen fick jag in lite tårgas som fanns kvar i masken och det kom ett par kraftiga hostningar innan jag fick fram Gas, Gas igen. Det fick fart på pojkarna...

Det var ett historiskt tillfälle. Det var första gången någonsin som ett svenskt förband tvingades ta på sig skyddsmask i skarpt läge, men det var långt från den sista.

- Det första gaslarmet var skarpt, så till vida att alla trodde det var skarpt, säger ingenjörplutonchef Fredrik Nord, som var vakthavande officer under den första gasnatten. Och eftersom alla trodde att larmet var skarpt, agerade också alla som om det vore skarpt och gjorde precis det de skulle göra, utifrån det vi tränat på under den senaste månaden.

UNDER NÅGRA VECKOR blev larmen en del av vår vardag och gav 106 L sitt självklara smeknamn Gasmaskbataljonen. Och av alla svenskar som tjänstgjorde i Libanon under Gulfkriget var förmodligen ingenjörerna de som hade skyddsmaskerna på sig längst av alla.

Först skulle ledningen för UNIFIL ge klartecken att faran var över, sen skulle den svenska bataljonsledningen göra detsamma innan det slutligen blev ingenjörkompaniets tur att blåsa faran över efter att ha indikerat att det inte fanns någon gas i luften.

Med tanke på campens läge, högst upp på en kulle och långt bort från de missiler som damp ner i Israel, var det förstås osannolikt att det skulle vara gas i luften men det var inte läge att gambla. Rutinerna skilde sig emellertid inom UNIFIL. I det norska området nöjde man sig med att skicka ut patruller för att indikera i luften men väntade med att beordra "skyddsmask på" för alla tills en eventuell missil damp ner i närområdet.

Det gjorde det inte.

Det första larmet gick dessutom av misstag, i samband med att den USA-ledda styrkan inledde sina flyganfall mot irakiska ställningar. Kvällen därpå var det dags igen och den här gången var det på riktigt. Men att det var ett historiskt tillfälle, det var inget som Lennart Thålin tänkte på när han slog på mikrofonen för att larma kompaniet.

- Han hostade vid utropet, vilket jag tolkade som att "nu är det på riktigt, minns Rickard Sillrén:

HÖGSTA MODE. Januari-februari 1991 var den personliga skyddsutrustningen A och O. Ovan konstaterar signalisterna Asklund och Thälin att "the mother of all battles" har börjat i Kuwait. 126 pinnar muck.

- Efteråt konfronterade jag honom och han svarade att han larmade genom skyddsmasken och att han hade spår av tårgas från Almnäs-övningen kvar i masken, som gjorde att han hostade. Jag var övertygad om att han förstärkte gaslarmet genom att hosta för att skoja till det. Fast mitt i utropet trodde jag genuint att vi var under direkt gasattack.

- Tror att det blev ganska effektivt för jag fick en del "skit" dagen efter... Folk trodde det var skarpt läge och fick lite panik. Detta är det minne som etsat sig fast hårdast från tiden på kullen, konstaterar Lennart.

- Vi skulle ju förbereda klädsel och mask så att det var lätt tillgängligt. Masken skulle vara på nattduksbordet. Och det var den i vårt fall. När larmet ljud så satt jag upp i sängen, vad det kändes som, en halv sekund innan larmet. Masken fick jag på halvvannan sekund efter. Kände direkt att det var gas i luften, berättar PX-föreståndaren Tommy Wickman:

- Jag skrek till Pohlman, som låg en bra bit efter mej, att för bövelen lägg på en rem för nu är det klippt. Den skräckupplevelsen har jag känt rätt många gånger efteråt, när man hört det lilla klicket när någon knäpper på en mikrofon! Det jag kände i masken var ju som väl de flesta har räknat ut, tårgas från provet på Almnäs! Det var ju inget man tänkte på då i paniken!

I SOVRUMMET INTILL SIGNAL CENTER tog Lill-QM på sig skyddsmasken och begav sig ut ur HQ-huset och sedan uppför den långa trappan upp till själva campen med ett Darth Vader-liknande andningsljud genom filtret.

- Alltså den trappan, i fullt språng med gasmask på... Fy fan.

När han öppnade dörren till den tätade baracken för att räkna in stab- och trossplutonen förväntade han sig att få se olika tillstånd av chock, rädsla eller bara allmän oro. I stället möttes Lill-QM av ett gäng glada soldater som tog kort på varandra.

- Det är ingen gas, det har de sagt på israelisk tv, sade en av maskerna (som Lill-QM misstänker var Joakim Pohlman). Och skyddsmasken hade rätt, det var tack och lov ingen gas i luften.

Signalisten Bertil Asklund kunde inte ta sig till den tätade baracken utan fick se händelseförloppet från ovan:

- Jag stod i vaktornet när larmet gick. Lyssnade på BBC och Radio Sweden omväxlande. När larmet gick blev jag så stressad att jag tappade min freestylerradio över räcket i Sinaitornet så den försvann i mörkret och gick sönder mot stegen. Ena hörsnäckan rispade ett sår i örat, och plötsligt stod man utan info från omvärlden. Jag ringde Signal men fick inget svar – läskigt, minns Asklund:

- Synen från tornet var obetalbar, allt ifrån stressade soldater som kom ut ur barackerna i full gasutstyrsel, det vill säga plastkostym och mask.

RED ALERT. Under Gulfkriget höjdes beredskapen på FN-förbanden i Libanon. En åtgärd var att göra om HQ-husets balkong till ett provisoriskt värn med tung kulspruta. Sandsäckarna fanns dock där sedan tidigare. I början av februari hävdes leavestoppet igen, vilket gjorde det möjligt att åka på Prästaresa till Israel.

- Jag minns inte om bilden är ett skämt, men vi hade uppenbarligen med oss skyddsmaskerna, konstaterar Martin Siggelin. På samma sätt fick maskerna följa med några av kamraterna på leave till USA och Jamaica.

Jag såg också folk som kom ut ur baracken i kortbyxor och som lade brev i brevlådan. Men det var ruggigt att stå där utan att veta.

Fredrik Nord lämnade sin barack och rundade hörnet till trappan upp mot Sinaitornet, där kompaniet hade en C-varnare utplacerad för att mäta om det fanns gas i luften.

- Det var mörkt och jag såg bara ett ansikte bakom en skyddsmask, men det var omöjligt att se vem det var. Men jag såg att händerna skakade för att han var rädd.

Tillsammans började Nord och soldaten att indikera i luften enligt rutin, först med papper och sedan med en pump, där två ampuller skulle fästas för att känna av om det fanns senapsgas eller nervgas i luften.

- På något sätt fick jag honom lugn så att han kunde få in ampullerna och pumpa, men det gav inget utslag. Jag kommer ihåg hur svetten rann längs ryggen och ner i kalsongerna. Det var en fruktansvärd upplevelse.

- Jag rapporterade in till kompanistaben att vi inte fick något utslag. Sen var det en lång väntan på att Naqoura skulle göra samma sak.

- Jag var nummer två att dra på mig plastpåsen för att gå ut och kolla indikationspapprena på backen och suga upp lite med ampullerna i cykel-pumpen. Det var ingen trevlig känsla. Jag stod strax nedanför tornet. Det var tyst i byn och på campen, märklig situation med andra ord, vi hade ju ingen aning om eventuell gas i missilerna, berättar Jan Henriksson:

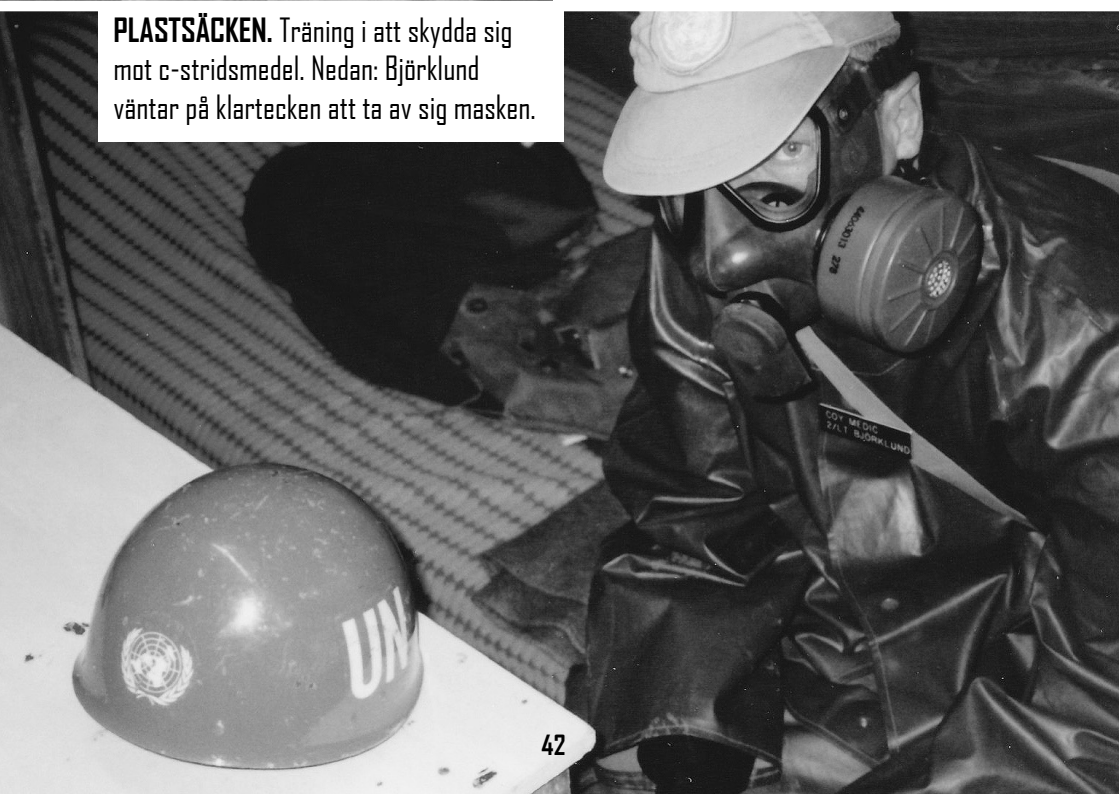
- Efter ett antal larm så hade vi rätt bra koll på att vi skulle få larm strax efter att israelisk TV larmade. För oss signalister var det lite extra att göra varje gång, inte bara att larma ut i högtalarna men också att inventera vilka som var på campen och vilka som var i väg på annat håll. Plutonerna rapporterade in till Signal och vi sammanställde. Förstod egentligen aldrig varför vi på Signal skulle pula med sammanställningen. Så här efteråt tänker jag att det torde väl ha varit vakthavande befäls uppgift. Vi var ju "bara" telefonisten i sammanhanget. Det var rätt knöligt att hålla reda på var folk befann sig.

- Allt flöt på tills gaslarmen började tjuta och allt vändes upp och ner. Som vi alla vet fick vi en gedigen träning med skydd mot C-stridsmedel och ha sprutorna redo utifall att. Nu i efterhand har man insett vilken tur vi hade, som inte av misstag tog sprutor eller på andra sätt fick panik. Det var en upplevelse som man inte glömmer, upp och ner i shelter och ibland lite onykter springande från puben att hämta prylar och sen ner i shelter som var överfulla, minns Lars Andersson.

- Jag minns stunderna eller timmarna framför tv:n för att se om Scud-raketen landat för nära och haft kemladdning tills äntligen avlarmningen kom, konstaterar Peter Nehlep.

PLASTSÄCKEN. Träning i att skydda sig mot c-stridsmedel. Nedan: Björklund väntar på klartecken att ta av sig masken.

Andra natten rapporterade vakten i Naqoura att de hört explosioner från norra Israel och sett ljussken i samband med knallarna. Enligt uppgift slog de tre närmaste missilerna ner vid ett köpcentrum i Haifa, några mil söder om gränsen till Libanon.

- Jag hör de tre första scuddarna som slog ner i Israel. Sen tog det en tid och så kom GAS, GAS, GAS. Nu gick pulsen igång och jag mådde inte så bra, minns Joacim Bergman.

I DAG HADE NYHETER OCH BILDER från gaslarmen förmodligen spridit sig över världen på nolltid, men 1991 kunde det ta flera dagar. Att själv ringa hem var både bökitigt och dyrt – även om det fanns en strategiskt placerad "telefonyxa" tvärs över gatan.

- Vi blev kommenderade att ringa hem och lugna våra anhöriga, så det blev ju kö hos "telefonyxan" på andra sidan gaten. Mitt i samtalet till mor-san så skriker grabbarna att det är gaslarm igen, minns Bengt Karlsson på maskinplutonen, alias Trailer-Karlsson:

- Försöker avsluta samtalet snabbt och smidigt, vilket inte var det lättaste, så snabbt ut genom dörren, på med gasmasken, rusar in genom gaten, och upp för trappan. Väl uppe så åker gasmasken av fortare än kvickt, för nu hade Karlsson fått syrebrist. Mycket pustande och stönande stapplar jag in i vår gasskyddade "barre" utan mask. Nu höll ju trapphelvetet på att ta ens liv. Det hade man ju inte tänkt på när man övat till förbannelse på detta med kemiskt krigsföring dom senaste månaderna.

Telefonsamtalen från Sverige kostade 18 kronor i minuten, ändå blockerades linjerna snabbt när oroliga anhöriga försökte få besked om hur deras soldater mådde. Några enstaka journalister ringde också, trots policyn att de alltid skulle gå via bataljonschefen, stabschefen eller press-officeren i Naqoura. Men skam den som ger sig... Så tänkte i alla fall en reporter på Sveriges Radio, som gjorde upprepade försök att komma fram till en soldat i Jwayya. Tredje gången tröttnade tjänstgörande signalist och bad reportern vänligt men bestämt att dra åt skogen.

Att kriget med ens kom så mycket närmare resulterade i flera oväntade reaktioner. I Naqoura drabbades en soldat av andnöd i sin skyddsmask, drog slutsatsen att det var nervgas och tryckte sin atropininjektor i benet. En annan började äta stridsgasprofylax.

Vid ett av larmen var hundofficeren Peter Söderberg i Naqoura:

- När jag besökte UNIFIL HQ så kom ett larm. Letade upp närmsta shelter. Kontrollerade mask och utrustning vi var ålagda att konstant bära med oss. I sheltret var det en del civilanställda. Jaha, tänkte jag då får jag som fänrik sköta rapportering och ordning i sheltret, minns "Vovv-off":